

Kragerø Fjordbåtselskap IKS

Kragerø kommune og Telemark fylkeskommune

2018 :: 415 007

Innhold

Sammendrag	iii
1 Innledning	1
1.1 Kontrollutvalgets bestilling	1
1.2 Problemstillinger og revisjonskriterier	1
1.3 Metode og kvalitetssikring	2
1.4 Høring	2
2 Om Kragerø Fjordbåtselskap IKS	3
3 Anskaffelser	3
3.1 Tiltak for å følge anskaffelsesreglene	3
3.2 Vurdering av tiltakene	5
3.3 Anskaffelsen av Perlen	6
3.4 Vurdering av anskaffelsen av Perlen	11
4 Habilitet	12
4.1 Revisjonskriterier habilitet	12
4.2 Rutiner om habilitet	12
4.3 Vurdering av rutinene	12
4.4 Inhabilitet ved kjøp av Perlen?	12
4.5 Vurdering av habilitetsspørsmålet	13
5 Etikk	14
5.1 Revisjonskriterier	14
5.2 Arbeid med etikk i selskapet	14
5.3 Revisors vurdering	17
6 Varsling	18
6.1 Revisjonskriterier	18
6.2 Fakta om varsling	19
6.3 Vurdering av selskapets arbeid med å legge til rette for varsling og klage	21
7 Konklusjoner og anbefalinger	23
7.1 Konklusjoner	23
7.2 Anbefalinger	24
Litteratur og kildereferanser	25
Vedlegg 1: Høringsuttalelse	26
Vedlegg 2: Revisjonskriterier	28
Anskaffelser	28
Habilitet	31
Etikk	32
Varsling	33
Vedlegg 3: Metode og kvalitetssikring	37

Foto forside: TKR

Sammendrag

Bestilling og bakgrunn

Forvaltningsrevisjonen er bestilt av kontrollutvalgene i Kragerø kommune i sak 3/18 og Telemark fylkeskommune i sak 8/18. Bestillingen er i samsvar med Kragerø kommunes plan for selskapskontroll, der det er planlagt forvaltningsrevisjon i selskap med tema samfunnsansvar og etikk og hvor en ønsket å se på Kragerø Fjordbåtselskap IKS.

Kontrollutvalgene har bedt om svar på følgende problemstillinger:

- 1) Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS tiltak for å etterleve reglene om offentlige anskaffelser?
- 2) Har selskapet fulgt anskaffelsesreglene ved kjøpet av båten Perlen?
- 3) Har selskapet rutiner for å håndtere habilitetsreglene?
- 4) Foreligger det inhabilitet i forbindelse med kjøpet av Perlen?
- 5) Hvordan har eierne og Kragerø Fjordbåtselskap IKS sørget for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i selskapet? Herunder:
 - a. Har eierne påsett at Kragerø Fjordbåtselskap IKS har etiske retningslinjer?
 - b. Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS truffet tiltak for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i organisasjonen?
- 6) Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS lagt til rette for at ansatte i selskapet kan varsle om kritikkverdige forhold i samsvar med lovkravene?

Datagrunnlaget i undersøkelsen er intervjuer, en spørreundersøkelse rettet mot ansatte og styret, samt gjennomgang av sentrale dokumenter. Vi har hatt oppstartsmøte med daglig leder og styreleder, og intervju med daglig leder, tillitsvalgt, ansattes representant i styret, hovedverneombudet og tidligere utpekt person¹, samt innhentet informasjon fra de to eierne.

¹ Utpekt person, er den som skal kunne gi de ansatte på fergene råd om klageadgangen, og som kan delta i eventuelle møter eller undersøkelser i forbindelse med behandlingen av klagen.

Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS tiltak for å etterleve reglene om offentlige anskaffelser?

Kragerø fjordbåtselskap IKS har noen tiltak for å etterleve reglene om offentlige anskaffelser. Selskapet har definert hvem som har fullmakter til å gjøre innkjøp, men har ikke andre rutiner eller retningslinjer, og deltar ikke i rammeavtaler. Selskapet kjøper anskaffelseskompetanse eksternt når de trenger det.

Anskaffelser på de største innkjøpsområdene er gjort uten at anskaffelsesreglene er fulgt.

Har selskapet fulgt anskaffelsesreglene ved kjøpet av båten Perlen?

Kragerø fjordbåtselskap IKS hadde avtalt pris for en bestemt båt før anskaffelsen av Perlen ble kunngjort og gjennomført i samsvar med prosedyrekravene i anskaffelsesforskriften. Det er anledning til å gjøre sonderinger i markedet i forkant av en anskaffelse, så lenge leverandører behandles likt og en unngår at noen får et konkurransefortrinn. Vi mener at å avtale pris for en bestemt båt, slik Kragerø fjordbåtselskap gjorde, ikke kan anses som en sondering i markedet som er tillatt etter regelverket. Dette kan ha påvirket konkurransen. Etter at denne uheldige situasjonen hadde oppstått, har selskapet etter vår vurdering gjort flere tiltak for å reparere skaden.

Selve kunngjøringen og gjennomføring av anskaffelsen etter kunngjøring er i hovedsak samsvar med reglene. Kravspesifikasjonen er generelt utformet og i samsvar med effektiviseringsutvalgets «bestilling». Vi vil likevel peke på at ett krav som ikke framgår av effektiviseringsutvalgets bestilling, kan ha begrenset konkurransen unødig. Det gjelder kravet om at båten skulle ha fartsområde 4. Dette kravet er begrunnet med at man vil drive utleieaktivitet. Selskapet har anledning til å drive med slike aktiviteter, jf. selskapsavtalen § 4 og representantskapsvedtak 06/2014. At båten skal være egnet til utleieaktivitet er imidlertid ikke omtalt av effektiviseringsutvalget eller i selskapets strategi.

Har selskapet rutiner for å håndtere habilitetsreglene?

Selskapet har ikke rutiner for å håndtere habilitetsreglene.

Foreligger det inhabilitet i forbindelse med kjøpet av Perlen?

Vi har vurdert daglig leders inhabilitet i forhold til selger av Perlen. Vi mener at daglig leder ikke var inhabil i forbindelse med kjøpet av Perlen.

Hvordan har eierne og Kragerø Fjordbåtselskap IKS sørget for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i selskapet? Herunder:

- ***Har eierne påsett at Kragerø Fjordbåtselskap IKS har etiske retningslinjer?***
- ***Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS truffet tiltak for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i organisasjonen?***

Kragerø kommune har satt krav om at selskapet skal ha etiske retningslinjer. Det har ikke Telemark fylkeskommune gjort. Selskapet har etiske retningslinjer som er kjent av de ansatte. Retningslinjene er ikke revidert siden de ble vedtatt midlertidig i 2014. Styret la opp til at retningslinjene skulle bli revidert i 2015, men dette er ikke fulgt opp. Vi mener derfor at selskapet til en viss grad har truffet tiltak for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i organisasjonen, men tiltakene er ikke tilstrekkelige når det gjelder å sikre et kontinuerlig arbeid med etikk.

Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS lagt til rette for at ansatte i selskapet kan varsle om kritikkverdige forhold i samsvar med lovkravene?

Selskapet har tiltak for å sikre at ansatte i selskapet kan varsle i tråd med lovkravene, men prosedyren for varsling var ikke implementert da vi avsluttet våre undersøkelser. Både prosedyren for varsling av kritikkverdige forhold og prosedyren for klage etter skipsarbeidsloven har mangler, både i forhold til lovkrav og anbefalinger som er gitt på hva slike prosedyrer skal omfatte.

Vi mener at:

- Telemark fylkeskommune bør vurdere å følge opp KS sin anbefaling om å påse at selskapsstyrene utarbeider etiske retningslinjer.
- Begge eierne bør vurdere å følge opp anbefalingen om å påse at selskapenes etiske retningslinjene blir jevnlig revidert.

Vi mener at selskapet bør:

- treffe tiltak for å sikre at reglene om offentlige anskaffelser følges, f.eks. ved å etablere rutiner og retningslinjer for anskaffelser og kontrollere om gjeldende avtaler er anskaffet i samsvar med reglene,
- iverksette tiltak for å sikre at habilitetsreglene håndteres av styre og administrasjon,
- følge opp styrevedtaket om å revidere de etiske retningslinjene og sikre at dette blir gjort jevnlig, og
- justere prosedyrene for varsling og klage slik at de er i tråd med krav og anbefalinger som er gitt, og sikrer involvering av de ansatte.

Skien, 02.10.18

Telemark kommunerevisjon IKS

Vil du vite mer om Telemark kommunerevisjon IKS og forvaltningsrevisjon, se vårt nettsted www.tekomrev.no. Der kan du også se alle våre rapporter.

1 Innledning

1.1 Kontrollutvalgets bestilling

Kragerø Fjordbåtselskap IKS eies av Kragerø kommune og Telemark fylkeskommune. Forvaltningsrevisjonen er bestilt av kontrollutvalgene i Kragerø kommune i sak 3/18 og Telemark fylkeskommune i sak 8/18. Bestillingen er i samsvar med Kragerø kommunes plan for selskapskontroll, der det er planlagt forvaltningsrevisjon i selskap med tema samfunnsansvar og etikk og hvor en ønsket å se på Kragerø Fjordbåtselskap IKS.

Hjemmel for forvaltningsrevisjon i selskap følger av kontrollutvalgsforskriften § 14, jf. kommuneloven § 80.

1.2 Problemstillinger og revisjonskriterier

Kontrollutvalgene har bedt om svar på følgende problemstillinger:

- 7) Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS tiltak for å etterleve reglene om offentlige anskaffelser?
- 8) Har selskapet fulgt anskaffelsesreglene ved kjøpet av båten Perlen?
- 9) Har selskapet rutiner for å håndtere habilitetsreglene?
- 10) Foreligger det inhabilitet i forbindelse med kjøpet av Perlen?
- 11) Hvordan har eierne og Kragerø Fjordbåtselskap IKS sørget for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i selskapet? Herunder:
 - a. Har eierne påsett at Kragerø Fjordbåtselskap IKS har etiske retningslinjer?
 - b. Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS truffet tiltak for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i organisasjonen?
- 12) Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS lagt til rette for at ansatte i selskapet kan varsle om kritikkverdige forhold i samsvar med lovkravene?

Revisjonskriteriene² i denne forvaltningsrevisjonen bygger i hovedsak på følgende kilder:

² Revisjonskriterier er de regler og normer som gjelder innenfor det området vi skal undersøke. Revisjonskriteriene er grunnlaget for revisors analyser, vurderinger og konklusjoner. Revisjonskriteriene er et viktig grunnlag for å kunne dokumentere samsvar, avvik eller svakheter.

- lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (koml)
- lov 29. januar 1999 nr. 6 om interkommunale selskap (IKS-lova)
- lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)
- Lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. For arbeidstakere på skip (skipsarbeidsloven)
- KS' anbefalinger for eierstyring
- Telemark fylkeskommunes eierskapsmelding og Kragerø kommunes eierstyringsprinsipper
- Selskapsavtale

Kriteriene framgår under hver problemstilling i rapporten, og er nærmere omtalt i vedlegg 2 til rapporten.

1.3 Metode og kvalitetssikring

Denne selskapskontrollen er gjennomført av forvaltningsrevisor Anne Sæterdal og Kirsti Torbjørnson som oppdragsansvarlig.

Datagrunnlaget i denne undersøkelsen er intervjuer, en spørreundersøkelse rettet mot ansatte og styret, samt gjennomgang av sentrale dokumenter. Vi har hatt oppstartsmøte med daglig leder og styreleder, og intervju med daglig leder, tillitsvalgt, ansattes representant i styret, hovedverneombudet og tidligere utpekt person³, samt innhentet informasjon fra de to eierne.

Metode og tiltak for kvalitetssikring er omtalt nærmere i vedlegg 3 til rapporten.

1.4 Høring

Utkast til rapport er sendt på høring til selskapet og eierrepresentantene i kommunen og fylkeskommunen, jf. kontrollutvalgsforskriften § 15. Vi har fått høringssvar fra selskapet, som ligger som vedlegg 1. Vi har også fått svar fra Telemark fylkeskommune, som ikke hadde noen merknader eller kommentarer. Høringen har ikke ført til endringer i rapporten.

³ Utpekt person, er den som skal kunne gi de ansatte på fergene råd om klageadgangen, og som kan delta i eventuelle møter eller undersøkelser i forbindelse med behandlingen av klagen.

2 Om Kragerø Fjordbåtselskap IKS

Kragerø Fjordbåtselskap IKS er et interkommunalt selskap. Selskapet er eid av Telemark fylkeskommune og Kragerø kommune med en halvpart hver. Selskapet ble stiftet i 2012, ved at daværende Kragerø fjordbåtselskap AS ble omdannet fra aksjeselskap til interkommunalt selskap. Eiendeler, utstyr og ansatte ble med over i nytt selskap.

Selskapet ledes av et styre og en daglig leder. Styret har seks medlemmer. De ansatte velger ett av styremedlemmene.

Selskapets formål er å tjene eiernes behov for å drive allmenn tilgjengelig kollektivtransport med rutegående fartøy i skjærgården i Kragerø. Selskapet skal ikke drive rutegående virksomhet i andre geografiske områder. Selskapet har tre bilferger som går i rutetrafikk fra Kragerø sentrum til øyene. Det er 23 ansatte, 4 i administrative stillinger på land, og 19 på båtene. Selskapet sørger for skoleskys, persontrafikk gjennom året og ferie/turisttrafikk om sommeren.

3 Anskaffelser

- ***Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS tiltak for å etterleve reglene om offentlige anskaffelser?***
- ***Har selskapet fulgt anskaffelsesreglene ved kjøpet av båten Perlen?***

3.1 Tiltak for å følge anskaffelsesreglene

3.1.1 Revisjonskriterier – anskaffelser

- *Selskapet bør ha oppdaterte retningslinjer og rutiner for anskaffelser.*
- *Selskapet bør ha avklart hvem som har ansvar og fullmakt til å gjøre anskaffelser.*
- *Selskapet bør ha eller ha tilgang til kompetanse knyttet til anskaffelser.*

3.1.2 Anskaffelser i selskapet

De store anskaffelsesområdene for selskapet er drivstoff og vedlikehold. Selskapet kjøper drivstoff for ca. 4 – 4,2 millioner kr i året. Daglig leder opplyser at selskapet

tidligere brukte en rammeavtale som GKI forhandlet frem. Fjordbåtselskapet er ikke med i GKI, og var ikke part i denne rammeavtalen, men det volumet de brukte inngikk i anskaffelsen av rammeavtalen. Kragerø fjordbåtselskap IKS kjøpte drivstoff fra leverandøren i samsvar med rammeavtalen og med 3 øre per liter i provisjon til GKI. Nå har selskapet inngått avtale direkte med leverandøren, og betaler 3 øre mindre for drivstoffet enn om de hadde brukt rammeavtalen. Avtalen mellom Kragerø fjordbåtselskap AS og leverandøren varer fra mars 2016 til mars 2021. med et forbruk på drøye kr. 4 mill. per år, har avtalen en samlet verdi på ca. kr. 20 mill. eks. mva.

Kragerø fjordbåtselskap IKS bruker Horten mekaniske til både dokking og reparasjoner. Oppdraget har ikke vært utlyst. Daglig leder mener at det bare er Horten mekaniske som har dokk som er stor nok til den store fergen. Det er muligheter i Danmark også, men selskapet mener at reisa dit er for risikabel, og de måtte ha hatt dispensasjon for å dra dit. Selskapet må også ha dispensasjon for å kjøre til Horten, men risikoen for lang liggetid på grunn av vær er mye mindre enn ved å dra til Danmark. Tidligere kjøpte fjordbåtselskapet vedlikeholdet av de mindre fergene hos andre, men prisen ble bedre da de gjorde avtale om vedlikehold av alle tre ferjene hos samme leverandør. Derfor gjøres alt vedlikehold og dokking nå i Horten. Omfanget på vedlikehold varierer. Det er en fast femårs syklus, og kostnaden er noen hundre tusen enkelte år og flere millioner kroner andre år. Daglig leder mener at de undersøkte priser på dokking i 2015, og har dokumentasjon av dette. Vi har ikke etterspurt denne dokumentasjonen. Det foreligger ikke anskaffelsesprotokoll i henhold til regelverket som viser disse vurderingene og beslutningene.

3.1.3 Retningslinjer og rutiner - praksis

Selskapet har ikke innkjøpsreglement eller retningslinjer for innkjøp, bortsett fra en fullmaktsmatrise, som viser hvem i selskapet som har fullmakt til hva. Matrisen viser blant annet hvem som har fullmakter til å gjøre innkjøp.

3.1.4 Roller og ansvar

Daglig leder har ansvar for innkjøp, og opplyser at fullmaktmatrisen stort sett blir fulgt. Unntaksvis kan det skje at reservedeler blir kjøpt inn utenom rutinen i helger, dersom det ikke er ansatte med fullmakt på jobb. Da blir daglig leder orientert om dette.

3.1.5 Kompetanse og bistand

Daglig leder har vært på noen temamøter i regi av NHO om offentlige anskaffelser, og ønsker noe mer grunnleggende opplæring.

Kragerø Fjordbåtselskap IKS har vurdert å delta i GKI og GKIs rammeavtaler, men mener at det er for kostbart.

Ved større anskaffelser leier selskapet inn kompetanse, f.eks. kjøpte de bistand fra Merzell ved anskaffelse av hurtigbåt. De har ikke rammeavtale om dette, men anskaffer tjenesten fra gang til gang. Avtalen med Merzell ble inngått etter forespørsel til tre aktører, og gjelder anskaffelsesbistand ved kjøp av hurtigbåt. Total pris for Merzells bistand var kr. 27 000.

3.2 Vurdering av tiltakene

3.2.1 Retningslinjer og rutiner - praksis

Kragerø Fjordbåtselskap IKS har ikke retningslinjer eller rutiner for anskaffelser, bortsett fra fullmaktsmatrisen. Fra 1.1.2017 plikter selskapet å ha egnede/skriftlige rutiner for å sikre at samfunnsansvar⁴ (miljø og menneskerettigheter) blir vurdert og ivare tatt ved anskaffelser, jf. gjeldende anskaffelseslov § 5, første ledd og lovens forarbeider.

Selskapet deltar ikke i felles rammeavtaler. Det innebærer at de må gjøre hver enkelt anskaffelse i samsvar med de kravene som gjelder for det aktuelle kjøpet, eventuelt inngå egne rammeavtaler. Det ligger utenfor vårt oppdrag å undersøke og vurdere andre anskaffelser enn kjøpet av hurtigbåt. Vi vil likevel peke på at selskapet har egne rammeavtaler både på drivstoffkjøp og kjøp av vedlikeholdstjenester. Disse avtalene har høye verdier, godt over terskelverdiene i anskaffelsesforskriften, og skulle etter hovedregelen vært kunngjort i EØS-området. Avtalene er anskaffet uten at aktuelle prosedyreregler i anskaffelsesforskriften del I og III er fulgt. Avtalen om drivstoffkjøp har en lang varighet (5 år mot hovedregel om 4 års varighet). Selskapets beslutninger om og begrunnelser for å anskaffe drivstoff og vedlikeholdstjenester uten å følge foreskrevne anskaffelsesprosedyrer er ikke dokumentert ved protokoll slik anskaffelsesforskriften krever. Etter gjeldende regler kan oppdragsgiver ilegges gebyr på inntil 15% av anskaffelsens verdi for ulovlige direktekjøp.

3.2.2 Roller og ansvar

Roller og ansvar for anskaffelser i selskapet er klart plassert.

⁴ Difi har informasjonsmateriell for etablering av slike rutiner på nettstedet [anskaffelser.no](https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/sosialt-ansvar/egnede-rutiner-krav-til-fremme-grunnleggende-menneskerettigheter):
<https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/sosialt-ansvar/egnede-rutiner-krav-til-fremme-grunnleggende-menneskerettigheter>

3.2.3 Kompetanse og bistand

Kragerø Fjordbåtselskap IKS er et lite selskap som regelmessig vil ha behov for å gjøre større anskaffelser. Det er krevende for et lite selskap å ha oversikt over anskaffelsesreglene, ut over de helt grunnleggende kravene. Det er trolig mest hensiktsmessig at selskapet knytter til seg relevant ekstern bistand/rådgivning om anskaffelser for å ivareta dette. Selskapet skaffer nå bistand til anskaffelser ved behov.

3.3 Anskaffelsen av Perlen

3.3.1 Bakgrunn for anskaffelsen

Over tid har Telemark fylkeskommune ønsket å redusere kostnadene til kollektivtransporten i Kragerøskjærgården. I februar 2014 fikk Kragerø Fergeselskap IKS nytt styre. Det nye styret nedsatte et effektiviseringsutvalg i mars 2014, med referanse til vedtak i representantskapssak 5/14. Utvalget bestod av daglig leder og fire medlemmer fra styret, blant andre styreleder og nestleder. Det foreligger en rapport fra effektiviseringsutvalget. Vi har fått opplyst at rapporten er fra 12.06.14. Rapporten omhandler flere tiltak, blant annet anbefales det at selskapet kjøper en hurtiggående passasjerbåt med 30-50 passasjerplasser. I rapporten framgår følgende krav til en slik båt:

- Tilnærmet universelt utformet
- Åpning i baug og hydraulisk landgang med bredde for rullestol og sikker landgang for skolebarn
- Mulighet for om bord/ilandstigning fra siden
- Godkjent innendørs salong og helst noe utedekk
- Toalett for HC
- Transporthastighet ca. 25 knop
- Max 2 manns betjent

Høsten 2014 jobbet effektiviseringsutvalget videre og rapporterte til styret underveis. Representantskapet ble informert 12.11.14 i sak 20/2014 om arbeidet som ble gjort med transportutstyr, deriblant kjøp av hurtigbåt. Representantskapet tok orienteringen til etterretning og ba selskapet jobbe videre med saken.

I sak 09/2015 vedtok selskapets styre en strategiplan hvor gjennomgang av selskapets transportmateriell var et av hovedpunktene. Det går fram av strategiplanen at man vil utrede et prosjekt for å kjøpe hurtiggående passasjerbåt med plass til ca. 50 personer. Ifølge strategiplanen vil dette blant annet gi mulighet for nye anløpssteder uten ekstrakostnad, og gi sikker transport av skoleelever, pasienttransport, TT-kjøring (ref. selskapsavtalen). I følge strategien skulle markedet for kjøp/leie kartlegges i første

halvår av 2015. Strategiplanen ble lagt fram for representantskapet, som støttet styrets videre arbeid med strategien, jf. representantskapssak 06/2015.

På et samarbeidsmøte med fylkeskommunen i mai 2015 fikk selskapet informasjon om at selskapet allerede i 2015 kunne søke fylkeskommunen om investeringsstøtte til å kjøpe en hurtiggående passasjerbåt. Selskapet søkte om investeringsstøtte på kr 7,5 mill. til hurtiggående passasjerbåt i mai 2015. Det går fram av søknaden at flere ulike løsninger har vært vurdert, og at en så det som mest hensiktsmessig med en hurtiggående passasjerbåt med plass til ca. 50 passasjerer. Selskapet opplyste i søknaden at en slik båt kan trafikkere et rutenett som supplement til bilferje på flere av avgangene, og kan redusere behovet for innleie av taxibåt til kveldsruter og skoleskyss m.m. I søknaden gjorde selskapet rede for investeringsbehov og leveringstid ved kjøp av ny båt sammenliknet med investeringsbehov ved kjøp av en tilgjengelig brukt båt fra 2007 (Perlen). Det framgår at ny båt ville koste ca. 16 mill. og ha en leveringstid på tre år, mens den aktuelle brukte båten kostet ca. 7,5 mill.

I juni 2015 i sak 48/15 bevilget hovedutvalg for samferdsel i Telemark fylkeskommune støtte til en halvdel av kjøpesummen for ny båt, maksimalt kr. 3,75 mill. Det går fram av fylkeskommunens saksutredning at pris på den hurtigbåten som selskapet ønsket å kjøpe ikke var endelig fastsatt. I saksutredningen står det at Vestviken kollektivtransport påpeker at det er mange fordeler med hurtigbåt, men at man vil ha utfordringer i perioder med islegging. Det går videre fram at Kragerø fjordbåtselskap IKS viser til at det er sjelden at hele skjærgården er islagt samtidig. Villkår for tildelingen er at selskapet og Kragerø kommune bidrar med hver sin del for å finansiere kjøpet, og at kjøpet skal redusere framtidig årlig driftstilskudd fra fylkeskommunen tilsvarende effektiviseringsgevinsten. Det er ikke satt tidsfrist for investeringen i vedtaket.

Styret ble orientert om tilskuddet i telefonmøte 1. juni 2015, jf. styresak 16/2015.

De ansatte ble orientert om planene for kjøp av hurtigbåt (Perlen) på allmøte 3. juni. De ansatte på fergene henvendte seg til styret 15. juni 2015 med innvendinger mot planene om å kjøpe hurtigbåt og mot den aktuelle båttypen.

I styremøte 16. juni 2015, sak 21/2015 ble styret orientert om at det var en aktuell båt som kunne kjøpes, at kjøpesum var avtalt og båten var ferdig klasset for 10 år. Henvendelsen fra de ansatte ble også lagt fram og drøftet i denne saken. Styret vedtok at daglig leder i samarbeid med tillitsvalgte skulle legge en plan for involvering av medarbeidere i den videre prosessen. Styret sier i vedtaket at det er behov for en sterkere forankring i organisasjonen av beslutningen om å kjøpe hurtigbåt. Tillitsvalgt opplyser at det ble nedsatt et utvalg der de ansatte var representert, men at de ansatte

trakk seg i det andre møtet fordi de opplevde at de fleste avgjørelser allerede var blitt tatt. Vi har ikke undersøkt nærmere hvordan vedtaket om involvering er fulgt opp. Styret vedtok også at daglig leder skulle avklare om det var andre hurtiggående passasjerbåter som burde vurderes og avklare de juridiske forholdene rundt anskaffelsen. Dette skulle gjøres innen august 2015.

Daglig leder, utpekt person/driftsleder, en maskinist og en av selskapets skippere dro til Stavanger 24. juni 2015 for å få demonstrert to båter, en katamaran og den hurtigbåten som nå heter Perlen. Daglig leder opplyser at han også var i kontakt med selskapet J. Gran & co AS Shipbrokers for å sjekke markedet for andre båter.

Formålet med reisen til Stavanger var å innhente informasjon for å velge hva slags båttype man burde ha – om man skulle gå for en katamaran eller den aktuelle hurtigbåten (Perlen). Det ble skrevet en rapport fra turen. I rapporten er konklusjonen at en først bør kjøpe en hurtigbåt av samme type som Perlen, og etter hvert investere i en katamaran, når en ser hvordan hurtigbåt fungerer i skjærgården. Etter turen til Stavanger var planen å kjøpe Perlen, slik at de kunne få en hurtigbåt raskt i drift.

Resultatet av kartleggingen og de juridiske avklaringene ble rapportert til styret 25. august 2015 i sak 28/2015. Det ble vurdert at Kragerø fjordbåtselskap IKS ikke kunne kjøpe båten uten å gjennomføre konkurranse i samsvar med anskaffelsesreglene. Konkurranse ble deretter gjennomført, se pkt. 3.3.3. Det var ny rapportering til styret etter gjennomført konkurranse, og styret anbefalte 21. september 2015 i sak 31/2015 at Perlen kunne kjøpes. Daglig leder og styreleder fikk fullmakt til å gjennomføre kjøpet. I saken blir kjøp av hurtigbåt blir omtalt som en pilot. Man skal sikre dokumentasjon av erfaringer og fremskaffe et godt beslutningsgrunnlag for videre prosess. Styret ber om at tillitsvalgte blir involvert i arbeidet og at daglig leder legger frem en plan for dette i neste møte. Vi har ikke undersøkt om dette er fulgt opp. Tillitsvalgt har opplyst at det skulle være en årlig evaluering, men at de ansatte ikke har vært involvert i dette.

3.3.2 Revisjonskriterier – anskaffelsen av Perlen

- *Kunngjøring av konkurransen og valgt konkurranseform skal være i samsvar med kravene i anskaffelsesforskriften del III.*
- *Konkurransesgrunnlaget skal ha en kravspesifikasjon som viser hva som skal anskaffes, med beskrivelse av funksjonskrav og spesifikasjoner i samsvar med anskaffelsesforskriften § 17-3.*

- *Det skal føres anskaffelsesprotokoll som beskriver alle vesentlige forhold og viktige beslutninger gjennom hele anskaffelsesprosessen, i samsvar med anskaffelsesforskriften vedlegg 4.*

3.3.3 Fakta om anskaffelsesprosessen

Kunngjøring og konkurranseform

Før en anskaffelse kunngjøres, skal oppdragsgiver anslå anskaffelsens verdi. Formålet med det er blant annet å avgjøre hvilke prosedyreregler som gjelder for anskaffelsen. Verdien av anskaffelsen av hurtigbåt er anslått til maksimalt 7,5 mill. Daglig leder opplyser at bakgrunnen for dette prisanslaget var kjøpesummen for den båten man kjente til som var tilgjengelig, og dessuten satte vedtaket om tilskudd fra fylkeskommunen en ramme for hva man hadde råd til å kjøpe.

Anskaffelsen ble kunngjort 4. august 2015 på Doffin og TED, med referanse til anskaffelsesforskriften del I og III. I kunngjøringen beskrives anskaffelsen som kjøp av hurtiggående passasjerbåt for 45-50 passasjerer. Kontrakt skal tildeles til det økonomisk mest fordelaktige tilbudet i henhold til kriterier fastsatt i konkurransegrunnlaget. Vekting mellom pris og kvalitet er oppgitt til 40% for pris og 60% for kvalitet. Tilbudsfrist er satt til 15. september 2015 kl. 12.00, og alle tilbud skal leveres til Mercell Norge AS.

Anskaffelsen er kunngjort som åpen anbudskonkurranse.

Konkurransegrunnlag – kravspesifikasjonen

Det framgår av kravspesifikasjonen at båten skal tilfredsstillere kravene for sertifisering for passasjerbåt for transport av inntil 45-50 passasjerer og mindre gods. Maksimal lengde skal være 14,99 meter, og den skal være godkjent i fartsområde 4⁵. I det området båten skal trafikkere i rutetrafikk, kreves det fartsområde 1 og 2. Med fartsområde 3 kan båten gå litt videre, f.eks. til Langesund. Fartsområde 4 betyr at båten kan gå utaskjærs, dvs at den kan gå til Risør og sørover. Fartsområde 4 er et høyere fartsområde enn det som kreves for å gå i skjærgården i Kragerø. Kravet om fartsområde har ikke betydning for båtens egenskaper knyttet til islagt sjø. Kravet i konkurransegrunnlaget om at båten skal være godkjent for fartsområde 4 er begrunnet med at selskapet ønsker å kunne leie ut båten til eventer o.l. Selskapet har

⁵ Fartsområdene går i 1-4, og angir hva slags farvann båten er godkjent for. Fergene i Kragerø er i fartsområde 1-2. Fartsområde 4 er et høyere fartsområde enn det som kreves for å gå i skjærgården i Kragerø.

anledning til å drive med slike aktiviteter innenfor rammene av representantskapsvedtak 06/2014, jf. selskapsavtalen § 4.⁶ Dette behovet framgikk ikke av utredningen fra effektiviseringsutvalget. Utleieaktivitet er heller ikke omtalt i selskapets strategi.

Ifølge konkurransegrunnlaget må båten må videre være godkjent som passasjerbåt av norske myndigheter, og forutsettes levert med spesifikasjoner i henhold til norsk lovgivning. Videre er det blant annet stilt krav om at skroget skal være glassfiber/sandwich materiell, det skal være to motorer minst 450 HK av kjent merke med maks. 10 000 driftstimer etter skifte, hydraulisk landgang i baug og hydraulisk eller fjærbelastet landgang i side. Båten skal være klasset og maks. 10 år ved levering. Ønsket leveransetidspunkt er 14 dager etter inngått kontrakt.

Gjennomføring og anskaffelsesprotokoll

Det kom inn ett tilbud fra Helgøy Skyssbåt AS, og Perlen (Helgøy Princess) ble kjøpt for kr 7 mill. Båten var totalrestaurert i 2011, med nye motorer etter brann.

Søsterbåten til Perlen, Fjordbuen, lå ute for salg til ca. 5,5 mill. kr i juni 2015. Ifølge daglig leder hadde denne båten på det tidspunktet et omfattende restaureringsbehov og et maskineri som har gått vesentlig mer enn Perlen. Prisantydningen ble senere satt ned til kr. 3,8 mill, og båten ble da solgt for 3,5 mill. Daglig leder opplyser at båten gikk rett i dokk og fikk full overhaling og oppussing. Denne båten lå ute for salg under navnet West Scandic for ca. kr. 6,2 mill i november 2017. Fjordbuen/West Scandic har fartsklasse 3, og var dermed ikke kvalifisert for i konkurransen, jf. konkurransegrunnlaget.

Det foreligger protokoll for anskaffelsen. Den protokollen vi er forelagt er ikke datert eller signert.

Protokollen viser kontraktens gjenstand, tildelingskriterier, frister, datoer og dokumenter knyttet til anskaffelsen. Videre gis det informasjon om åpning av tilbud, at det kom inn ett tilbud, og hvem den aktuelle tilbydere var. I protokollen er det en oversikt over 16 leverandører som var invitert til å gi tilbud eller som hadde bedt om å få tilgang til kunngjøring og konkurransegrunnlaget. Protokollen inneholder også en vurdering av om den ene tilbyderen skulle avvises, og en vurdering av om kvalifikasjonskravene, priskriterium og spesifikasjoner er oppfylt. Til slutt viser protokollen at kontrakt er tildelt til Helgøy Skyssbåt AS.

⁶ Vi har ikke undersøkt eller vurdert om Kragerø fjordbåtselskap har organisert utleieaktiviteten slik at det ikke oppstår ulovlig krysssubsidiering av økonomisk aktivitet.

3.4 Vurdering av anskaffelsen av Perlen

Kunngjøring av anskaffelsen

Kragerø Fjordbåtselskap IKS sonderte markedet og hadde en avtalt kjøpesum for en bestemt båt før anskaffelsen ble kunngjort, se pkt. 3.3.1. Det er anledning til å gjøre sonderinger i markedet i forkant av en anskaffelse, så lenge leverandører behandles likt og en unngår at noen får et konkurransefortrinn. Vi mener at å avtale pris for en bestemt båt, slik Kragerø fjordbåtselskap gjorde, ikke kan anses som en sondering i markedet som er tillatt etter regelverket. Dette kan ha påvirket konkurransen. Når denne uheldige situasjonen hadde oppstått, har selskapet etter vår vurdering gjort flere tiltak for å reparere skaden.

Etter styresak 28/2015 er anskaffelsen kunngjort i samsvar med dagjeldende forskrift. Valgt anskaffelsesprosedyre er også i samsvar med forskriften.

Konkurransesgrunnlaget

I konkurransegrunnlaget er det blant annet opplyst om hva som skal anskaffes, valgt prosedyre, frister og vektning av tildelingskriteriene. Det er stilt flere krav til ytelsen, med teknisk spesifisering til skrog, motorkraft, størrelse, passasjertall og fartsklasse. Alle krav er generelt utformet som ytelses- eller funksjonskrav, jf. anskaffelsesforskriften § 17-3, fjerde ledd b).

Anskaffelsen ble kunngjort i samsvar med anskaffelsesreglene. Kravspesifikasjonen er i hovedsak i samsvar med de kravene som framgår av effektiviseringsutvalgets utredning i 2014 når det gjelder passasjertall, størrelse og ilandstigningsmuligheter og er generelt utformet, slik at konkurransen ikke begrenses.

På ett område er det stilt krav som etter vår vurdering kan begrense konkurransen. Det gjelder kravet om at båten skal ha fartsområde 4. Eksempelvis hadde søsterskipet til Perlen, som fantes i markedet på det aktuelle tidspunktet, fartsområde 3, og kunne ikke deltatt i konkurransen.

Krav om hurtig leveranse kan sannsynligvis begrense markedet. Kravet om hurtig levering er begrunnet med at det var et reelt behov selskapet hadde, for å rekke å gjennomføre pålagt opplæring av mannskap, slik at båten kunne komme i rutetrafikk til planlagt tid.

Gjennomføring og anskaffelsesprotokoll

Anskaffelsesprosessen er gjennomført i samsvar med kravene i anskaffelsesforskriften. Det er ført protokoll for anskaffelsen i samsvar med kravene i anskaffelsesforskriften vedlegg 4,⁷ som gjaldt på anskaffelsestidspunktet for anskaffelser over kr 500 000 eks. mva.

4 Habilitet

- *Har selskapet rutiner for å håndtere habilitetsreglene?*
- *Foreligger det inhabilitet i forbindelse med kjøpet av Perlen?*

4.1 Revisjonskriterier habilitet

- *Selskapet bør ha rutiner for å forebygge, identifisere og håndtere mulige habilitetskonflikter.*
- *Den som er inhabil skal ikke delta i forberedelse og avgjørelse av saken.*

4.2 Rutiner om habilitet

Selskapet har ikke skriftlige rutiner for klarlegging og håndtering av spørsmål om habilitet. Styret har ikke drøftet eller kartlagt risiko for inhabilitet i styret på generelt grunnlag. Administrasjonen har ikke drøftet eller kartlagt risiko for inhabilitet i administrasjonen. Daglig leder og styreleder opplyser at det ikke har vært noen saker i styret der habilitet har vært tema.

Styremedlemmene er ikke registrert i styrevervregisteret.

4.3 Vurdering av rutinene

Selskapet har ikke tiltak for å forebygge, identifisere og håndtere mulige habilitetskonflikter.

4.4 Inhabilitet ved kjøp av Perlen?

Her har vi undersøkt daglig leder i Kragerø fjordbåtselskap har vært inhabil i forbindelse med kjøpet av Perlen. Vi bygger på den informasjonen som daglig leder Inge O. Rønning har gitt, og søk i offentlige register. Vi har undersøkt habiliteten i

⁷ Nærmere beskrevet i vedlegg 2 til rapporten.

forhold til selger av båten. Vi har ikke undersøkt om det kan foreligge inhabilitet for andre personer i forbindelse med kjøpet.

Perlen er kjøpt av Helgøy Skyssbåt AS. Daglig leder i Helgøy Skyssbåt AS er Trond Helgøy. Selskapet eies av Helgøy Holding AS (80%) og av Trond og Kristen Helgøy, som eier 10 % hver. Helgøy Holding AS eies av Jon Arne Helgøy, som også er daglig leder og styreleder der.

Inge O. Rønning opplyser at han har møtt Jon Arne Helgøy tidligere. Han solgte en landbruksmaskin til Helgøy på 80/90-tallet. Maskinen ble solgt fra firmaet Rønning Maskin AS, som Inge O. Rønning eide på denne tiden. Han opplyser at Helgøy var en av ca. 12 000 kunder som Rønning Maskin AS hadde. Rønning har møtt Helgøy en eller to ganger seinere i forbindelse med salg og service av landbruksmaskiner i Ryfylke. Han har ikke hatt kontakt med Helgøy ut over dette, og de to har aldri vært venner. Kjennskapen til Helgøy har Rønning opplyst styret om muntlig.

Rønning opplyser at han ikke kjenner noen av de andre interessentene i selskapet Helgøy Skyssbåt AS.

Ved internettsøk i Proff.no og liknende finner vi ingen relasjoner mellom Rønning og disse personene.

4.5 Vurdering av habilitetsspørsmålet

Daglig leders habilitet må vurderes i forhold til forvaltningsloven § 6. Rønning er ikke selv part i saken, eller er i slik relasjon til selger av Perlen at han blir inhabil forvaltningsloven § 6 første ledd.

Daglig leder kan være inhabil etter fvl. § 6 andre ledd, dersom det foreligger «særegne forhold» som egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet. Ved vurderingen av om det foreligger inhabilitet etter andre ledd, skal det legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for den som forbereder eller avgjør saken eller noen som han/hun har nær personlig tilknytning til.

For at kjennskap, vennskap og tidligere felles forretningsvirksomhet skal medføre inhabilitet, må det noe «særegent» til. Det medfører f.eks. ikke inhabilitet om man har vært arbeidskollegaer eller sittet i samme styre tidligere. Det må i så fall foreligge bindinger eller andre forhold i tillegg til dette, som er egnet til å påvirke upartiskheten.

Mellom Rønning og selger av båten har det vært en kundekontakt til bake i tid. En slik relasjon fører i utgangspunktet ikke inhabilitet. Vi mener at kundeforholdet og senere

kontakt mellom Rønning og selger av båten, slik Rønning har beskrevet det, er for sporadisk og for gammelt til at det blir et særegent forhold. Vi kan ikke se at dette medfører inhabilitet hos daglig leder i saken om kjøp av båt.

5 Etikk

Hvordan har eierne og Kragerø Fjordbåtselskap IKS sørget for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i selskapet? Herunder:

- *Har eierne påsett at Kragerø Fjordbåtselskap IKS har etiske retningslinjer?*
- *Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS truffet tiltak for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i organisasjonen?*

5.1 Revisjonskriterier

Vi har følgende revisjonskriterier:

- Eierne bør påse at selskapsstyrene utarbeider og jevnlig reviderer etiske retningslinjer for selskapsdriften.
- Selskapet bør ha skriftlige etiske retningslinjer som blir jevnlig revidert.
- De etiske retningslinjene bør være kjent for dem de gjelder.
- Retningslinjene bør beskriv reaksjoner ved brudd på retningslinjene.

5.2 Arbeid med etikk i selskapet

Fylkeskommunen har ikke satt krav om at selskapene skal ha etiske retningslinjer i sin eierskapsmelding, og det er heller ikke krav til selskapene i fylkeskommunens etiske retningslinjer. I eierskapsmeldingen er det satt krav om at alle som påtar seg styreverv for fylkeskommunale selskaper skal registrere vervene i styrevervregisteret.

I Kragerø kommunes eierstyringsprinsipper står det at kommunens etiske retningslinjer skal ligge til grunn for den virksomhet som utøves i de selskaper kommunen som har eierinteresser i og at det skal være åpenhet knyttet til selskapets virksomhet. Det står videre at selskapene skal være seg bevisst sitt samfunnsansvar, og særlig vektlegge arbeid mot misligheter og korrupsjon, effektiv ressursbruk ved anskaffelser, høy standard på arbeid med helse, miljø og sikkerhet, likestilling og mangfold samt samfunnssikkerhet. Kommunen forventer at selskaper der kommunen

har eierandeler, har nulltoleranse for korrupsjon og er åpne om dilemmaer knyttet til korrupsjon, interessekonflikter og inhabilitet. Strengt krav til åpenhet og offentlighet er et effektivt virkemiddel mot korrupsjon. Kommunestyret har anmodet kommunalt eide selskaper om at de innfører tilsvarende etiske retningslinjer som kommunen selv har.

Eierne er spurt om de har noen tiltak for å følge opp at selskapet har etiske retningslinjer. Fra fylkeskommunen har vi fått opplyst at fylkeskommunen har satt krav om at det utarbeides instruks for styret. I en slik instruks er det tenkt at bl.a. etiske retningslinjer omfattes. Utover det, har ikke fylkeskommunen noen tiltak for å følge opp om selskapet har etiske retningslinjer.

Kragerø kommune opplyser at kommunestyret vedtok kommunens etiske retningslinjer 19.11.2009. Vedtaket ble gjort kjent for samtlige kommunalt eide selskaper i 2009, men kommunen vet ikke om vedtaket fra 2009 ble gjort kjent for IKSet da aksjeselskapet ble avviklet og det interkommunale selskapet ble opprettet.

Kragerø kommune sine eierstyringsprinsipper ble vedtatt 04.02.16. Utskrift av eierstyringsprinsippene ble i etterkant sendt til de selskaper kommunen er eier av eller medeier i. Kragerø kommune har satt krav om etiske retningslinjer eierstyringsprinsippene, men har ikke hatt tiltak utover det for å følge opp at selskapet har etiske retningslinjer.

Daglig leder opplyser at han har fått Eiermelding/eierstyringsprinsipper fra de to eierne etter forespørsel i 2017.

Selskapsavtalen til Kragerø fjordbåtselskap omtaler ikke etikk eller etiske retningslinjer.

Selskapet har etiske retningslinjer som sist ble behandlet av styret 11.03.14 i sak 11/2014. Styret fattet da følgende vedtak:

Etiske retningslinjer godkjennes midlertidig med de innspill som kom frem under møtet. Retningslinjene revideres innen ett år. Vedleggene som det er henvisning til i dokumentet ble ikke behandlet. Etiske retningslinjer vedlegges protokollen.

Retningslinjene har ikke vært revidert eller tatt opp i styret etter dette.

Selskapets etiske retningslinjer er sammenfallende med Kragerø kommunes på mange punkt, men det er også noen forskjeller. Kommunen har egne deler om habilitet og åpenhet i sine retningslinjer, der det slås fast at det blir sett på som positivt at ansatte varsler om kritikkverdige forhold. Det er ikke noe tilsvarende i selskapets retningslinjer.

De etiske retningslinjene er sendt ut til ansatte som et rundskriv, som alle skal signere på at de har fått og lest. Retningslinjene ligger også i en egen informasjonsperm om bord i båten. Alle vi har intervjuet mente at de har fokus på arbeid med etikk i selskapet, men enkelte trakk fram at det var vanskelig å få en felles arena der alle kan diskutere og få samme informasjon. De vi har intervjuet har trukket frem billettering som ett område som kan være etisk utfordrende. Dette er noe styret har hatt fokus på, og som de som vi har intervjuet også påpeker at er jobbet med. Det er blant annet laget rutiner for oppgjør og for bruk av frikort. Noen har også nevnt det at selskapet forvalter offentlige midler og at selskapet har et samfunnsoppdrag. Ifølge tillitsvalgt var ble det arbeidet med etikk når selskapet endret selskapsform.

Svarene i spørreundersøkelsen viser at et klart flertall av de ansatte kjenner de etiske retningslinjene godt og vet hvor de skal finne dem., Noen få som har oppgitt at de ikke kjenner retningslinjene og ikke vet hvor de finnes.

De fleste styremedlemmene sier at de kjenner retningslinjene og vet hvor de kan finne dem. Alle som har svart mener at styret har fokus på selskapets arbeid mot uetisk adferd og korrupsjon. Et styremedlem sier at det har vært en åpen diskusjon om kjøpet av Perlen ble gjort etter gjeldende regelverk. Alle de faste medlemmene i styret oppgir at de har diskutert etiske problemstillinger i styret, og noen sier at de selv har tatt opp etisk vanskelige situasjoner i styret.

Litt over halvparten av de ansatte har deltatt i diskusjoner på jobb om etiske problemstillinger som er relevant for jobben, men det er færre som selv tatt opp etisk vanskelige situasjoner som har oppstått. Mange av de ansatte mener at de kan snakke om etisk vanskelige situasjoner på arbeidsplassen. Det er 10 % som mener at de i svært liten grad kan snakke om etisk vanskelige situasjoner på arbeidsplassen. Noen få har kommentert at det er lettere å snakke med kollegaer enn ledelsen.

Rundt halvparten av alle som har svart (ansatte og styremedlemmer) oppgir at de har sett/oplevd etisk vanskelige situasjoner. Spørsmålet var ikke tidsavgrenset, og det er kommentert at situasjonene en har opplevd skjedde under tidligere daglig leder. Blant de som har sett/oplevd etisk vanskelige situasjoner, var det over halvparten som opplevde at situasjonen i mindre grad ble håndtert på en god måte. På spørsmål om en har sett/oplevd kritikkverdige forhold siste to år er det veldig få som har svart ja.

De etiske retningslinjene har en egen del om brudd på retningslinjene. Her står det at brudd på retningslinjene skal følges opp av administrasjon/styret i henhold til gjelder lover og avtaleverk. Ansatte som får kjennskap til forhold som er i strid med lov eller

selskapets standard for etikk, plikter å informere sin overordnede eller varsle i henhold til retningslinjer for varsling. Daglig leder opplyser at de ikke har hatt noen saker der det har vært brudd på retningslinjene.

Styrets årsberetninger har ikke omtale av selskapets arbeid med etikk/å sikre en høy etisk standard i virksomheten. Kommunene er pålagt å ha med slik omtale i sine årsberetninger, men det er ikke tilsvarende krav til interkommunale selskap.

5.3 Revisors vurdering

Kragerø kommune har tiltak for å sikre at selskap de eier har etiske retningslinjer. Vi kan ikke se at fylkeskommunen har dette. Selskapet har utarbeidet etiske retningslinjer, selv om disse i utgangspunktet var midlertidige. Selskapet har ikke sikret at de etiske retningslinjene blir revidert jevnlig, slik KS anbefaler, og har heller ikke fulgt opp eget styrevedtak om å revidere retningslinjene innen ett år etter at de ble vedtatt i 2014.

De etiske retningslinjene er i hovedsak kjent blant de ansatte og styret. Ordningen med at retningslinjene ligger tilgjengelig på alle båtene, er etter vår vurdering et godt tiltak for å gjøre dem kjent blant ansatte. Men det kan være en indikasjon på at ansatte ikke i tilstrekkelig grad er oppmerksom på etiske problemstillinger de møter i eget arbeid, når rundt halvparten ikke har deltatt i diskusjoner om etiske problemstillinger. For å sikre gode etiske handlinger og holdninger er det viktig å sikre et kontinuerlig arbeid med dette. Selskapet bør derfor vurdere om det er ytterligere tiltak som kan gjennomføres. Dette kan f.eks. være å ta opp etikk er mer generelt og retningslinjene spesielt på personalmøter og på styremøter, og ha med en kort omtale av selskapets arbeid med etikk i årsmeldingen.

De etiske retningslinjene har en egen del om hva om skal gjøres dersom retningslinjene brytes, og har dermed synliggjort sanksjonsmuligheter. Siden det ikke har vært brudd, kan vi ikke vurdere om sanksjonsmulighetene blir brukt.

6 Varsling

Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS lagt til rette for at ansatte i selskapet kan varsle om kritikkverdige forhold i samsvar med lovkravene?

6.1 Revisjonskriterier

Utledning av revisjonskriteriene er nærmere omtalt i vedlegg 2. De er utarbeidet på bakgrunn av krav i arbeidsmiljøloven og skipsarbeidsloven.⁸ I skipsarbeidsloven er det både en rett til å varsle om kritikkverdige forhold og en ordning for klage på skipstjenesten eller arbeidsforholdene for øvrig.

Med begrepet kritikkverdige forhold menes først og fremst brudd på lover, eller brudd på etiske retningslinjer eller rutiner, i tillegg til brudd på alminnelige etiske standarder i samfunnet.⁹

Vi har følgende revisjonskriterier:

- Det skal være skriftlige rutiner for varsling, som omfatter:
 - En oppfordring til å varsle om kritikkverdige forhold
 - En forsvarlig framgangsmåte for varsling, herunder når det skal varsles,
 - En framgangsmåte for mottak, behandling og oppfølging av varsling, herunder:
 - sikre varsler fortrolighet og tilbakemelding på varselet,
 - hvordan varsleren er beskyttet mot gjengjeldelse,
 - at saken er forsvarlig utredet og krav om kontradiksjon,
 - hvordan virksomheten håndterer feilaktige varsler.
- Det var være skriftlige rutiner/prosedyrer for å fremsette klager for ansatte på fergene i tråd med krav i forskrift. Vi ser på:
 - klagesaksgang,
 - klagen skal forsøkes løst på lavest mulig nivå, men klageren kan klage direkte til Sjøfartsdirektoratet,
 - klageren har rett til å være ledsaget eller representert i klageprosessen
 - det skal oppnevnes en eller flere kontaktpersoner på det enkelte skip som kan gi råd om klageadgangen,
 - prosedyren skal omfatte sjøfartsdirektoratets kontaktinformasjon og navn på kontaktperson,
 - at klageren er beskyttet mot gjengjeldelse,

⁸ Arbeidsmiljøloven gjelder ikke for bl.a. sjøfart.

⁹ Ot.prp. nr. 84 (2005-2006), s. 50 og Prop. 115 L (2012-2013), s. 186.

- Varslingsrutinene skal være kjent i organisasjonen og bli fulgt opp.

6.2 Fakta om varsling

Selskapet har hatt et eget skjema for varsling av kritikkverdige forhold siden 2014, men dette har ikke vært brukt. Sammen med skjema, var det en beskrivelse av hva en rutine for intern varsling bør inneholde.

I april 2018 ble det utarbeidet en egen prosedyre for varsling for selskapet, der en legger samme skjema til grunn. Det fremgår av prosedyren hvem den gjelder for, når det kan varsles og fremgangsmåte ved varsling, herunder at det kan varsles til bl.a. tillitsvalgt og verneombud og at varsel som gjelder daglig leder går til styreleder. Det er opplyst at en kan velge å varsle anonymt. Prosedyren er gjort kjent for ansatte på land, var ikke kjent med denne i juni 2018. Tillitsvalgt har vært involvert i utarbeidelsen av prosedyre for varsling/klage. Det er et eget internkontrollsystem for fergene ISM systemet (sikkerhetsdokumentasjonen for de seilende), som ligger i permer på den enkelte ferge, samt elektronisk. Prosedyren ligger klar for implementering i dette systemet, men var foreløpig ikke sendt ut per juni 2018.

I prosedyren står det følgende om mottak av varsel og behandling og oppfølging:

Mottak av en varsling:

Når det er mottatt en varslings sak skal den registreres i en logg. Det er viktig at det ikke kommer frem hvem som varsler eller hvem det blir varslet om.

Behandling og oppfølging:

- Det skal holdes fokus på saken og ikke varsleren.
- Saken skal behandles av driftsleder (daglig leder om varsel gjelder driftsleder).
- Det blir innhentet ytterligere opplysninger om nødvendig.
- Tilbakemelding om tiltak skal gis varsleren.
- Den det varsles om har innsynsrett når saken er avsluttet.
- Alle dokumenter med personopplysninger i saken vil bli makulert når saken er avsluttet og den det varsles om har sett saken.

Daglig leder opplyser om at en også skal innhente informasjon fra den det varsles om, selv om det ikke står eksplisitt i prosedyren.

Selskapet har egen prosedyre for klagerett til den som har sitt arbeid om bord. Den er godkjent 26.02.15, og gjelder klage på forhold om skipstjenesten og arbeidsforhold for øvrig. I selskapet blir alle prosedyrer/rutiner/retningslinjer distribuert til ansatte, som skal signere på at de er mottatt og lest. Det er skipper på den enkelte båt som følger opp dette. Vi har fått opplyst at prosedyren også er tilgjengelig på papir på alle båtene og i tillegg elektronisk på alle båtene, med unntak av Naus. Naus har ikke PC ombord. Ansatte som jobber på Naus jobber også på de andre båtene og har tilgang på PC der.

Prosedyren sier hvem klagen skal rettes til, og at klagen skal prøves løst på lavest mulig nivå, men at den kan rettes direkte til Sjøfartsdirektoratet, eller den Sjøfartsdirektoratet bemyndiger i forbindelse med en pågående inspeksjon. Klagen skal være skriftlig. I prosedyren er det vist til forskrift om klagerett for den som har sitt arbeid om bord på skip. Det er ikke opplyst om kontaktinformasjon til Sjøfartsdirektoratet i prosedyren. Kontaktinformasjonen er imidlertid tilgjengelig på arbeidsplassene, ifølge dem vi har intervjuet. Prosedyren inneholder ikke navn på kontaktperson, men vi har fått opplyst av dem vi har intervjuet at dette er tilgjengelig for de ansatte. I prosedyren er det ikke informasjon om retten til å være ledsaget eller representert i klageprosessen. Det er heller ikke informasjon om at klageren er beskyttet mot gjengjeldelse. Ut fra informasjonen vi har fått i intervjuer er dette likevel noe ansatte er kjent med. I selskapet er det vanlig at de ansatte bruker tillitsvalgt eller utpekt person¹⁰ dersom de vil si ifra om kritikkverdige forhold/klage. Dette gjøres muntlig og ifølge informasjon fra tillitsvalgt og utpekt person har sakene blitt løst, slik at det ikke har vært nødvendig å ta sakene videre.

De fleste ansatte er godt kjent eller litt kjent med bestemmelsene om varsling/klage i arbeidsmiljøloven/skipsarbeidsloven.

Selskapet har ikke fått skriftlige varsler eller klager. Vi har derfor ikke sett på hvordan varslere/klager er behandlet. Ansatte som vi har intervjuet sier at det er vanlig å gå til tillitsvalgt eller utpekt person med forhold som de mener bør rettes opp. Sakene er håndtert muntlig, eventuelt med referater fra gjennomførte møter. Tillitsvalgt opplever at det er veldig greit å si ifra, og at det er aksept for uenighet. Han opplever også at feil og mangler blir rettet og at saker generelt blir tatt tak i når det blir meldt fra. Hovedverneombudet har ikke hatt noen rolle i varslingsaker. Flere av de vi har intervjuet mener at om ansatte tar opp behov for utstyr eller andre ting i jobben, blir det tatt tak i og de får nødvendig utstyr. Det er heller ingen som tror at det er ansatte som er redde for å ta opp forhold som de mener er kritikkverdige. En av dem vi intervjuet påpekte at ansatte lar være å ta opp saker fordi de ikke blir gjort noe med.

Et klart flertall av de ansatte opplever at det er greit å melde fra om kritikkverdige forhold på jobb, kun noen få er uenig i dette. De ansatte er delt i synet på om leder legger til rette for at ansatte kan melde fra om kritikkverdige forhold. Rundt halvparten mener leder legger til rette for dette. De fleste ansatte opplever ikke å bli møtt med uvilje fra kollegaer eller ledelse om de kommer med kritiske synspunkt om forhold på jobben.

¹⁰ Utpekt person er den kontaktpersonen som kan gi ansatte på fergene råd om klageadgangen etter skipsarbeidsloven.

I 2016 ble det gjennomført en arbeidsmiljøundersøkelse, som viste at det var utfordringer når det gjaldt kommunikasjonen mellom administrasjon og de ansatte på fergene, og at ansatte var delte i synet på om de hadde innflytelse eller ikke. Arbeidsmiljøet kan ha betydning for hvorvidt ansatte sier ifra om kritikkverdige forhold, men svarene i spørreundersøkelsen viser at de fleste ansatte opplever at det er greit å melde fra. Vi har ikke gått nærmere inn på oppfølging av arbeidsmiljøundersøkelsen.

Det er fire som opplyser at de har observert kritikkverdige forhold de siste to årene i selskapet. Dette gjelder mobbing, trakassering eller diskriminering, ansatte som har opptrådt på en dårlig/uetisk måte overfor passasjerer og at det er gitt ureglementerte rabatter/gratisreiser.

Styret er kjent med at ansatte kan varsle styreleder.

6.3 Vurdering av selskapets arbeid med å legge til rette for varsling og klage

Selskapet har nå utarbeidet en egen prosedyre for varsling, men den er ikke implementert enda. Slik sett har selskapet frem til nå ikke hatt en prosedyre for varsling, men er i ferd med å få dette på plass nå.

Prosedyren som selskapet nå har utarbeidet omfatter ikke en eksplisitt oppfordring til å varsle. Det er en beskrivelse av fremgangsmåte for varsling og for mottak, behandling og oppfølging av varsling. Prosedyren sikrer etter vår vurdering ikke tydelig nok at saken skal bli forsvarlig utredet og at en skal sikre kontradiksjon. Selv om daglig leder opplyser at en vil innhente informasjon fra den det varsles om når saken utredes, mener vi at det er viktig at dette også er presisert i prosedyren. Selskapet har heller ikke omtale av hvordan de håndterer feilaktige varsler, slik det er anbefalt å ha.

Selskapet har en skriftlig prosedyre for å fremsette klage etter skipsarbeidsloven. Klagesaksgangen er i hovedsak beskrevet i tråd med kravene i forskriften, men det er noen mangler. Prosedyren omfatter ikke sjøfartsdirektoratets kontaktinformasjon eller navn på kontaktperson. Det er heller ikke presisert at klageren har rett til å være ledsaget eller representert i klageprosessen eller at klageren er beskyttet mot gjengjeldelse. Dette er likevel informasjon som er kjent blant de ansatte. I forskriften som det er vist til i prosedyren er dette omtalt, men vi mener likevel at en burde hatt omtale av dette også i selve prosedyren.

Rutinene for klage er kjent i organisasjonen. Prosedyren for varsling er enda ikke implementert blant de seilende. Ledelsen bør være oppmerksomme på at rundt halvparten av de ansatte opplever at leder ikke legger til rette for å varsle om kritikkverdige forhold. Dette kan ha sammenheng med at prosedyren for varsling foreløpig ikke er implementert blant de seilende.

Som omtalt i del 5.2 sier mange ansatte at de har opplevd at vanskelige situasjoner i mindre grad er håndtert på en god måte. Det er imidlertid usikkert om dette gjelder fortsatt, eller i større grad gjaldt tidligere. Dette er noe som ledelsen bør være oppmerksom på. Det at vanskelige situasjoner blir håndtert på en god måte, kan bidra til åpenhet og til at ansatte varsler om kritikkverdige forhold.

Det er et krav i arbeidsmiljøloven at rutine for varsling skal utarbeides i samarbeid med de ansatte og deres tillitsvalgte. I arbeidet med varsling er det etter vår vurdering naturlig også å involvere verneombudene, siden verneombudene er en varslingskanal i selskapet.

7 Konklusjoner og anbefalinger

7.1 Konklusjoner

Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS tiltak for å etterleve reglene om offentlige anskaffelser?

Kragerø fjordbåtselskap IKS har noen tiltak for å etterleve reglene om offentlige anskaffelser. Selskapet har definert hvem som har fullmakter til å gjøre innkjøp, men har ikke andre rutiner eller retningslinjer, og deltar ikke i rammeavtaler. Selskapet kjøper anskaffelseskompetanse eksternt når de trenger det.

Anskaffelser på de største innkjøpsområdene er gjort uten at kravene i anskaffelsesreglene er fulgt.

Har selskapet fulgt anskaffelsesreglene ved kjøpet av båten Perlen?

Kragerø fjordbåtselskap IKS hadde avtalt pris for en bestemt båt før anskaffelsen ble kunngjort og gjennomført i samsvar med prosedyrekravene i anskaffelsesforskriften. Det er anledning til å gjøre sonderinger i markedet i forkant av en anskaffelse, så lenge leverandører behandles likt og en unngår at noen får et konkurransefortrinn. Vi mener at å avtale pris for en bestemt båt, slik Kragerø fjordbåtselskap gjorde, ikke kan anses som en sondering i markedet som er tillatt etter regelverket. Dette kan ha påvirket konkurransen. Etter at denne uheldige situasjonen hadde oppstått, har selskapet etter vår vurdering gjort flere tiltak for å reparere skaden.

Selve kunngjøringen og gjennomføring av anskaffelsen etter kunngjøring er i hovedsak samsvar med reglene. Kravspesifikasjonen er generelt utformet og i samsvar med effektiviseringsutvalgets «bestilling». Vi vil likevel peke på at ett krav som ikke framgår av effektiviseringsutvalgets bestilling, kan ha begrenset konkurransen unødig. Det gjelder kravet om at båten skulle ha fartsområde 4. Dette kravet er begrunnet med at man vil drive utleieaktivitet. Selskapet har anledning til å drive med slike aktiviteter, jf. selskapsavtalen § 4 og representantskapsvedtak 06/2014. At båten skal være egnet til utleieaktivitet er imidlertid ikke omtalt av effektiviseringsutvalget eller i selskapets strategi.

Har selskapet rutiner for å håndtere habilitetsreglene?

Selskapet har ikke rutiner for å håndtere habilitetsreglene.

Foreligger det inhabilitet i forbindelse med kjøpet av Perlen?

Vi har vurdert daglig leders inhabilitet i forhold til selger av Perlen. Vi mener at daglig leder ikke var inhabil i forbindelse med kjøpet av Perlen.

Hvordan har eierne og Kragerø Fjordbåtselskap IKS sørget for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i selskapet? Herunder:

- ***Har eierne påsett at Kragerø Fjordbåtselskap IKS har etiske retningslinjer?***
- ***Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS truffet tiltak for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i organisasjonen?***

Kragerø kommune har satt krav om at selskapet skal ha etiske retningslinjer. Det har ikke Telemark fylkeskommune gjort. Selskapet har etiske retningslinjer som er kjent av de ansatte. Retningslinjene er ikke revidert siden de ble vedtatt midlertidig i 2014. Styret la opp til at retningslinjene skulle bli revidert i 2015, men dette er ikke fulgt opp. Vi mener derfor at selskapet til en viss grad har truffet tiltak for å sikre gode etiske holdninger og handlinger i organisasjonen, men tiltakene er ikke tilstrekkelige når det gjelder å sikre et kontinuerlig arbeid med etikk.

Har Kragerø Fjordbåtselskap IKS lagt til rette for at ansatte i selskapet kan varsle om kritikkverdige forhold i samsvar med lovkravene?

Selskapet har tiltak for å sikre at ansatte i selskapet kan varsle i tråd med lovkravene, men prosedyren for varsling var ikke implementert da vi avsluttet våre undersøkelser. Både prosedyren for varsling av kritikkverdige forhold og prosedyren for klage etter skipsarbeidsloven har mangler, både i forhold til lovkrav og anbefalinger som er gitt på hva slike prosedyrer skal omfatte.

7.2 Anbefalinger

Vi mener at:

- Telemark fylkeskommune bør vurdere å følge opp KS sin anbefaling om å påse at selskapsstyrene utarbeider etiske retningslinjer.
- Begge eierne bør vurdere å følge opp anbefalingen om å påse at selskapenes etiske retningslinjene blir jevnlig revidert.

Vi mener at selskapet bør:

- treffe tiltak for å sikre at reglene om offentlige anskaffelser følges, f.eks. ved å etablere rutiner og retningslinjer for anskaffelser og kontrollere om gjeldende avtaler er anskaffet i samsvar med reglene,
- iverksette tiltak for å sikre at habilitetsreglene håndteres av styre og administrasjon,
- følge opp styrevedtaket om å revidere de etiske retningslinjene og sikre at dette blir gjort jevnlig, og
- justere prosedyrene for varsling og klage slik at de er i tråd med krav og anbefalinger som er gitt, og sikrer involvering av de ansatte.

Litteratur og kildereferanser

Lover og forskrifter

- lov 17. juni 2016 nr. 73 om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven)
- forskrift 12. august 2016 nr. 974 om offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften)
- lov 16. juli 1999 nr. 69 om offentlige anskaffelser, opphevet 17. juni 2016 (daværende anskaffelseslov)
- forskrift 7. april 2006 nr. 406 om offentlige anskaffelser
- lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)
- lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip (skipsarbeidsloven)
- lov 29. januar 1999 om interkommunale selskap (IKS-lova)
- lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (koml)
- forskrift 15. juni 2004 nr. 904 om revisjon i kommuner og fylkeskommuner mv.
- forskrift 15. juni 2014 nr. 905 om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner
- KS' anbefalinger for eierstyring
- Kragerø kommunes eierskapsstrategi og Telemark fylkeskommunes eierskapsmelding

Bøker

- Gyldendal Rettsdata – kommentarer til regelverk

Offentlige dokument

- Prop. 51 L (2015-2016) om offentlige anskaffelser

Vedlegg

Vedlegg 1: Høringsuttalelse

Vedlegg 2: Revisjonskriterier

Vedlegg 3: Metode og kvalitetssikring

Vedlegg 1: Høringsuttalelse

Kragerø Fjordbåtselskap IKS

Org.nr MVA999 601 170

Telemark Kommunerevisjon IKS
Fylkesbakken 10, Fylkeshuset
Postboks 2805 Kjørbekk
3702 Skien

Kragerø, 30. august 2018

Høringsuttalelse fra styret i Kragerø Fjordbåtselskap IKS ang rapport utarbeidet for Kragerø Kommune og Telemark Fylkeskommune

Styret i Kragerø Fjordbåtselskap IKS har behandlet høringsutkastet og har ingen nye momenter å tilføre.

Styret har samtidig sett på / behandlet de områdene som rapporten peker på som forbedringspotensiale.

Kommunerevisjonen mener at selskapet bør:

01: Treffe tiltak for å sikre at reglene om offentlig anskaffelser følges, f.eks ved å etablere rutiner og retningslinjer for anskaffelser og kontrollere om gjeldende avtaler er anskaffet i samsvar med reglene.

Styrets behandling:

På bakgrunn av rapporten og anbefalingene har styret bedt administrasjonen legge fram sak som utreder muligheten for å melde selskapet inn i Grenlandskommunenes Innkjøpsenhet. Siden KFS har liten administrasjon vil GKI være betryggende for at større innkjøp følger reglene om offentlig innkjøp.

02: Iverksette tiltak for å sikre at habilitetsreglene håndteres av styre og administrasjon.

Styrets behandling:

«Kommuneloven» og «Forvaltningsloven» har klare formuleringer og bestemmelser på hvordan spørsmål om habilitet skal behandles i alle saker. Styret vil at alle ansatte og styret gjennom året, gjennomgår lovbestemmelsene, og gjennomgår måten disse følges på i selskapet.

03: Følge opp styrevedtaket om å revidere de etiske retningslinjene og sikre at dette blir gjort jevnlig.

Styrets behandling:

Etiske retningslinjer settes opp til behandling og gjennomgang i «års- hjulet» en gang pr. år. Første gang på førstkommande styremøte.

Kragerø Fjordbåtselskap IKS

Org.nr MVA999 601 170

04: Justere prosedyrene for varsling og klage slik at de er i tråd med krav og anbefalinger som er gitt, og sikrer involvering av de ansatte.

Styrets behandling:

Gjennomføre samhandlingsmøter i løpet av høsten/vinteren med alle ansatte, hvor varslingsrutiner og muligheter for å justere/forbedre rutinene drøftes. Gi god respons på at selskapet ønsker god dialog og ufarliggjør varsling.

Ellers vil styret presisere at de synes rapporten er grundig og godt utført, med gode tilbakemeldinger om forbedrings potensiale på noen områder.

Kragerø 29.08.2018

Lars E Stärk

Styreleder KFS

Vedlegg 2: Revisjonskriterier

Anskaffelser

Tiltak for å følge anskaffelsesreglene

Kragerø fjordbåtselskap IKS er eid av fylkeskommunen og Kragerø kommune, og driver virksomhet for eierne, delvis finansiert ved driftstilskudd. Selskapet er omfattet av reglene om offentlige anskaffelser, jf. anskaffelsesloven § 2.

For interkommunale selskap er det ikke noe lovkrav om generell internkontroll, slik som kommuneloven har. Ifølge selskapets etiske retningslinjer¹¹ og retningslinjer fastsatt av representantskapet i 2013, skal Kragerø Fjordbåtselskap IKS ha reglement for blant annet anskaffelser.

Anskaffelsesloven har ikke krav om internkontroll eller rutiner knyttet til anskaffelser generelt. I følge anskaffelsesloven § 5, skal statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter og offentligrettslige organer innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning, og fremme klimavennlige løsninger der dette er relevant. Ifølge forarbeidene til loven innebærer dette at oppdragsgiver må ha vurdert hvilke anskaffelser som utgjør en vesentlig miljøbelastning, slik at det er relevant å stille miljøkrav, og ha utformet rutiner for hvordan disse anskaffelsene skal følges opp. Bestemmelsen gjelder uavhengig av anskaffelsenes verdi, men forholdsmessighetsprinsippet gjelder. Oppdragsgiverne skal også ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser der det er en risiko for brudd på slike rettigheter, jf. § 5.

Forvaltningen av selskapet hører under styret, som har ansvar for en tilfredsstillende organisering av selskapets virksomhet. Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, selskapets årsbudsjett og andre vedtak og retningslinjer fastsatt av representantskapet. Styret skal føre tilsyn med daglig leders ledelse av virksomheten og sørge for at selskapets bokføring og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll, jf. IKS-loven § 13. Daglig leder forestår den daglige ledelse av selskapet og skal følge de retningslinjer og pålegg som styret har gitt, jf. IKS-loven § 14.

¹¹ Fastsatt av styret i 2014.

I NOU 2014/4 *Enklere regler – bedre anskaffelser* er det pekt på at gode anskaffelser er et lederansvar og at ledelsen må legge til rette for kontinuerlig forbedring og prioritering av virksomhetens anskaffelser. Dette innebærer utarbeidelse og fastsetting av strategi for anskaffelser, egne mål og oppfølging og evaluering av disse.¹²

Det er en lederoppgave å sørge for at kommunen har tilgang til nødvendig merkantil, teknisk og juridisk kompetanse til å gjøre gode innkjøp. Ledelsen har også et ansvar for å skape et miljø der det er høy bevissthet og fokus på risiko og risikohåndtering på innkjøpsområdet. Det må være etablert rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge avvik.

På dette grunnlaget har vi utledet følgende revisjonskriterier om tiltak:

- *Selskapet bør ha oppdaterte retningslinjer og rutiner for anskaffelser.*
- *Selskapet bør ha avklart hvem som har ansvar og fullmakt til å gjøre anskaffelser.*
- *Selskapet bør ha eller ha tilgang til kompetanse knyttet til anskaffelser.*

Anskaffelsen av Perlen

Denne aktuelle anskaffelsen gjelder kjøp av en hurtigbåt til passasjertransport. Forsyningsforskriften, som gjelder for flere transporttjenester, gjelder ikke for båttransport. Anskaffelsen ble kunngjort i 2015, dvs. at anskaffelsen er regulert av anskaffelsesloven fra 1999 og anskaffelsesforskriften fra 2006, med senere endringer. Det er dette regelverket det refereres til nedenfor.

Anskaffelsens verdi er anslått til maks kr. 7,5 mill. eks mva. Det innebærer at forskriftens del I og del III kommer til anvendelse.

Anskaffelsesprosedyre

Hovedregelen er at oppdragsgiver må velge anskaffelsesprosedyren åpen eller avgrenset anbudskonkurranse, jf. forskriften § 14-1. På visse vilkår er det også anledning til å bruke konkurranseformene konkurransepreget dialog eller konkurranse med forhandling med eller uten forutgående kunngjøring.

Kunngjøring og konkurransegrunnlag

Anskaffelsen skal kunngjøres i Doffin (den nasjonale kunngjøringsdatabasen for offentlige anskaffelser) og TED-databasen i samsvar med anskaffelsesforskriften § 18-1.

¹² NOU 2014/4 kapp. 30

Tilbudsfristen skal være i samsvar med fristen for valgt konkurranseform, og framgår av forskriften kapittel 19.

Oppdragsgiver skal utarbeide et konkurransegrunnlag, jf. §17-1.

Konkurransegrunnlaget skal inneholde opplysninger om hva som skal anskaffes, og hvordan konkurransen skal gjennomføres (prosedyre, frister, vekting av tildelingskriterier m.m.).

Kravsspesifikasjonen bør beskrive det behovet anskaffelsen skal dekke, eller angi funksjonskrav, jf. § 17-3. Det innebærer at oppdragsgiver skal beskrive de kravene som stilles til leveransen gjennom å beskrive de behovene anskaffelsen skal dekke, eller de funksjonene den skal ha. Man kan som hovedregel ikke vise til bestemte varemerker eller til en bestemt opprinnelse eller produksjon, da det kan føre til at leverandører eller virksomheter enten blir favorisert eller utelukket, jf. § 17-3 tiende ledd.

Anskaffelsesprotokoll

Oppdragsgiver skal føre protokoll for alle anskaffelser over 100 000 kroner eks. mva. Protokollen skal beskrive alle vesentlige forhold og viktige beslutninger gjennom hele anskaffelsesprosessen. Kravene til protokoll for anskaffelser med verdi over kr. 500 000 gikk fram av vedlegg 4 til anskaffelsesforskriften. Der står det at protokollen minst skal inneholde følgende opplysninger:

- Virksomhetens navn og adresse
- Protokollførers navn
- Beskrivelse av hva som skal anskaffes, eller hvis relevant, hvilke anskaffelser det dynamiske innkjøpssystemet omfatter
- Anslått verdi på kontrakten
- Hvilke forhold tillater oppdragsgiver å gjøre bruk av prosedyrer som krever særskilt begrunnelse
- Navn på leverandøren som ønsker å delta i konkurransen, og hvis relevant, leverandører som er valgt ut til å delta i konkurransen og grunnen for utvelgelsen
- Hvis relevant, begrunnelse for hvorfor leverandører som har skatte- og avgiftsrestanser fikk anledning til å delta i konkurransen
- Hvis relevant, navn på avviste leverandører og grunnen for avvising
- Navn på alle leverandører som har levert tilbud
- Hvis relevant, grunnen til avvising av tilbud som anses for å være unormalt lave
- Hvis relevant, angi årsak til at oppdragsgiver avlyser konkurransen

- Navn på og begrunnelse for valg av leverandør(er) og kontraktsverdi
- Hvis relevant, andel av kontrakt eller rammeavtale som leverandører har til hensikt å overdra til tredjepart
- Hvis relevant, andre vesentlige forhold og viktige beslutninger som er av betydning for konkurransen
- Dato og protokollførers signatur

Basert på dette har vi utarbeidet følgende revisjonskriterier:

- *Kunngjøring av konkurransen og valgt konkurranseform skal være i samsvar med kravene i anskaffelsesforskriften del III.*
- *Konkurranses grunnlaget skal ha en kravspesifikasjon som viser hva som skal anskaffes, med beskrivelse av funksjonskrav og spesifikasjoner i samsvar med anskaffelsesforskriften § 17-3.*
- *Det skal føres anskaffelsesprotokoll som beskriver alle vesentlige forhold og viktige beslutninger gjennom hele anskaffelsesprosessen, i samsvar med anskaffelsesforskriften vedlegg 4.*

Habilitet

Regler om habilitet ved offentlige anskaffelser står i gammel anskaffelsesforskrift § 3-7 og i gjeldende forskrift § 7-5. Reglene i forvaltningsloven §§ 6 – 10 og kommuneloven § 40 nr. 3 gjelder etter begge forskriftene. Ellers framgår det av IKS-loven § 15 at reglene om habilitet i kommuneloven, jf. forvaltningsloven, generelt gjelder for ansatte og medlemmer av styrende organer i interkommunale selskap.

Den som er inhabil, kan ikke delta i forberedelse og avgjørelse om tildeling av kontrakt. Noen definerte forhold, f.eks. at en selv er part, ekteskap eller nært slektskap med en part i saken, fører alltid til inhabilitet, jf. forvaltningsloven § 6 første ledd. Ellers blir man inhabil dersom det foreligger «særegne forhold» som er egnet til å svekke tilliten til ens upartiskhet. Ved vurderingen skal det legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for den som forbereder eller avgjør saken eller noen som han/hun har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om habilitetsinnsigelse er reist av en part.

Det framgår av anskaffelsesforskriften § 7-5 at oppdragsgiver skal treffe egnede tiltak for å forebygge, identifisere og avhjelpe tilfeller av inhabilitet ved anskaffelser.

KS anbefaler at styrene i kommunalt eide selskap etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter generelt, jf. anbefaling nr. 15.¹³

På denne bakgrunn har vi utledet følgende revisjonskriterier:

- *Selskapet bør ha rutiner for å forebygge, identifisere og håndtere mulige habilitetskonflikter.*
- *Den som er inhabil skal ikke delta i forberedelse og avgjørelse av saken.*

Etikk

KS anbefaling nr. 19 om eierskap handler om etiske retningslinjer. KS anbefaler følgende:

- Eier bør påse at selskapsstyrene utarbeider, og jevnlig reviderer, etiske retningslinjer for selskapsdriften.

I tillegg til KS sine anbefalinger for eierskap, er det på oppdrag fra KS utarbeidet råd for etikkarbeidet i kommunale selskap. Det er gitt råd om at selskapet bør ha definert sine verdier, ha etiske retningslinjer, foreta risikoanalyser for å avdekke sårbare områder og prosesser, ha internkontroll/internrevisjon som omfatter rutiner for å avdekke og hindre uetisk atferd og korrupsjon, etablere varslingsrutiner og sikre åpenhet og innsyn for offentligheten. Styret bør ha fokus på å avdekke og forhindre uetisk atferd og korrupsjon. Daglig leder bør jevnlig informere styret om sitt arbeid på dette området.

Selskapets verdier bør tydeliggjøre selskapets samfunnsansvar og øvrige mål. Selskapet bør også sikre at medarbeidere og styremedlemmer har god forståelse for verdiene og at de etiske retningslinjene er kjent. Retningslinjene bør beskrive reaksjoner ved brudd og selskapet bør undersøke om retningslinjene etterleves. Selskapet bør kartlegge hvilke prosesser som er mest utsatt for risiko for uetisk atferd og korrupsjon og være bevisst på hvilke eksterne aktører som har interesse av å påvirke ulike beslutningstakere i selskapet.

På bakgrunn av dette har vi utarbeidet følgende revisjonskriterier:

- Eierne bør påse at selskapsstyrene utarbeider og jevnlig reviderer etiske retningslinjer for selskapsdriften.
- Selskapet bør ha skriftlige etiske retningslinjer som blir jevnlig revidert.

¹³ KS anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll, 2015.

- De etiske retningslinjene bør være kjent for dem de gjelder.
- Retningslinjene bør beskriv reaksjoner ved brudd på retningslinjene.

Varsling

Kravene om varsling er regulert i arbeidsmiljøloven og skipsarbeidsloven.¹⁴ Det er skipsarbeidsloven som regulerer arbeidsforhold for ansatte i selskapet som har sitt arbeid om bord i fergene, mens arbeidsmiljøloven gjelder for ansatte som har sitt arbeid på land.

Arbeidstaker har rett til å varsle om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen.¹⁵ Med begrepet kritikkverdige forhold menes først og fremst brudd på lover, eller brudd på etiske retningslinjer eller rutiner, i tillegg til brudd på alminnelige etiske standarder i samfunnet.¹⁶ I forarbeidene til skipsarbeidsloven er det presisert at de interne retningslinjene må være tydelig uttalt, nedfelt i skriftlige dokument som er gjort kjent for ansatte og ledelse.

I skipsarbeidsloven § 2-6 nr. 1 står det:

Arbeidstakere på skip har rett til å varsle om kritikkverdige forhold i rederiet eller hos arbeidsgiver. Klage på skipstjenesten eller arbeidsforholdene for øvrig fremmes etter § 9-7.

§ 9-7 i skipsarbeidsloven er ment å dekke intern kritikk og rederiets håndtering av slike forhold, mens § 2-6 første ledd første punktum først og fremst sikte på offentlig varsling. Bestemmelsen bygger på arbeidsmiljølovens bestemmelser om varsling og må lagt på vei forstås på samme måte. Det er en viktig nyanse, at skipsarbeidsloven har et noe annet opplegg når det gjelder ordningen med klage etter lovens § 9-7, jf. Prop. 115 L (2012-2013).

Sjøfartsdirektoratet viser til at varslingsreglene i skipsarbeidsloven i praksis samsvarer med reglene i arbeidsmiljøloven når rederi og arbeidsgiver er samme juridiske person. Det er ikke fastsatt krav om å utarbeide rutiner/prosedyrer for håndtering av varsling etter skipsarbeidsloven, men direktoratet anbefaler at en ser her til arbeidsmiljøloven § 2 A-3 om plikt til å utarbeide rutiner for intern varsling. For Kragerø fjordbåtselskap er det uansett et krav om å ha en slik rutine for ansatte på land, og vi legger til grunn

¹⁴ Arbeidsmiljøloven gjelder ikke for bl.a. sjøfart.

¹⁵ Arbeidsmiljøloven § 2A-1 og Skipsarbeidsloven § 2-6.

¹⁶ Ot.prp. nr. 84 (2005-2006), s. 50 og Prop. 115 L (2012-2013), s. 186.

anbefalingen fra Sjøfartsdirektoratet om at en også bør ha en rutine for ansatte på båtene.

Varslingsutvalget, som har foretatt en helhetlig gjennomgang av varslingsreglene i arbeidsmiljøloven, har hatt som mandat bl.a. å vurdere om «kritikkverdige forhold» er et hensiktsmessig begrep og avgrensning. Utvalget legger til grunn at begrepet opprettholdes og at det fortsatt skal favne vidt, men at en bør klargjøre bedre i lovteksten hvilke forhold som er omfattet. Utvalget foreslår å gi eksempler i lovteksten og presisere at klage som gjelder misnøye med arbeidstakerens eget arbeidsforhold ikke regnes som kritikkverdige forhold etter varslingsreglene i loven.¹⁷

Det er ikke alltid lett å trekke grensen mellom hva som er kritiske ytringer og hva som er varsling. Dersom forholdet det varsles om er rettet mot egen person, og ikke har interesse for allmennheten, kan det være naturlig å omtale det som en intern personalkonflikt. Brown (2013) legger til grunn at de kritikkverdige forholdene enten må påvirke grupper av individer eller ha offentlig interesse, for at en skal kunne kalle det varsling, samt at den som varsler er på innsiden av organisasjonen det varsles om.¹⁸ Det er sentralt at virksomheten også drøfter disse forholdene internt for å sikre en felles forståelse av hva varsling er.¹⁹

Hvis arbeidstaker oppdager feil eller mangler som kan medføre fare for liv og helse, eller hvis arbeidstaker blir klar kjent med at det forekommer trakassering eller diskriminering på arbeidsplassen, har arbeidstaker plikt til å underrette arbeidsgiver eller verneombud.²⁰

Arbeidstaker har et lovfestet vern mot gjengjeldelse ved varsling.²¹ Vernet forutsetter at arbeidstakers fremgangsmåte ved varsling er forsvarlig, og det er arbeidsgiver som har bevisbyrden ved påstand om at framgangsmåten ikke har vært forsvarlig.²¹ I KS sin veileder om ytringsfrihet og varsling står det:

Vernet gjelder alle former for gjengjeldelse på grunn av varslinger som, for eksempel, dårligere lønnsutvikling, omplassering, endring av arbeidsoppgaver, oppsigelse eller avskjed. Utgangspunktet er at varsler skal behandles på samme måte som om vedkommende ikke hadde varslet.

¹⁷ NOU 2018:6 Varsling – vern og verdiger – Varslingsutvalgets utredning om varsling i arbeidslivet.

¹⁸ Fafo rapport 2017:04, Ytringsfrihet og varsling i norske kommuner og fylkeskommuner.

¹⁹ Ytringsfrihet og varsling – veiler for kommuner og fylkeskommuner (2017) KS

²⁰ Arbeidsmiljøloven § 2-3

²¹ Arbeidsmiljøloven § 2A-2 og skipsarbeidsloven §§ 2-7 og 9-7.

Arbeidsgivers plikt til å utarbeide rutiner for intern varsling er regulert i arbeidsmiljøloven § 2A-3. Virksomheter som jevnlig sysselsetter minst 5 arbeidstakere skal utarbeide skriftlige rutiner for varsling. Rutinene skal utarbeides i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte, og de skal være lett tilgjengelige for alle arbeidstakere i virksomheten. Rutinene skal som minimum inneholde:

- En oppfordring til å varsle om kritikkverdige forhold
- En forsvarlig framgangsmåte for varsling
- En framgangsmåte for mottak, behandling og oppfølging av varsling

Minimumskravet i loven er i tråd med internasjonal forskning som anbefaler at varslingsrutiner inneholder informasjon om:

- hvem som kan bruke varslingsrutinene,
- hvilke saker som omfattes av varslingsrutinene,
- hvem det kan varsles til (både internt og eksternt),
- hvordan det skal varsles,
- hvordan varsler skal følges opp,
- om varsling er en rett eller en plikt,
- hvordan varsleren er beskyttet mot gjengjeldelse,
- hvordan virksomheten håndterer feilaktige varsler.²²

Rederiet er etter skipsarbeidsloven § 9-7 forpliktet til å etablere prosedyrer for rettferdig, effektiv og rask behandling av klager. Det er utarbeidet en egen forskrift om klagerett for den som har sitt arbeid på skip.

§ 3 i forskriften regulerer klagesaksgangen. Klagen skal som hovedregel rettes til nærmeste overordnede, men klagen kan rettes direkte til skipsfører eller rederiet. Mottaker av klagen skal søke å få saken løst så raskt som mulig. Dersom en klagesak ikke kan løses om bord, skal den som sist har mottatt klagen henvise saken til rederiet. Rederiet skal sørge for at klagen og klageavgjørelsen nedtegnes i en rapport, og at klageren gis et eksemplar av rapporten. Dersom klageren finner det nødvendig, kan klagen rettes direkte til Sjøfartsdirektoratet.

§ 4 i forskriften pålegger rederiet å etablere prosedyrer for det enkelte skip som tar hensyn til kravene i forskriften her. Prosedyrene skal sikre at klageren ikke blir utsatt for gjengjeldelse for å ha fremsatt klagen, og de skal legge til rette for at klager kan løses på lavest mulig nivå. Det skal fremgå av prosedyrene hva som regnes som lavest

²² <https://www.arbeidstilsynet.no/tema/varsling/>

mulig nivå for de ulike faggruppene om bord. Prosedyrene skal sikre at den som har sitt arbeid om bord gis rett til å være ledsaget eller representert i klageprosessen. Det skal oppnevnes en eller flere kontaktpersoner på det enkelte skip som på fortrolig grunnlag kan gi nøytrale råd om klageadgangen, og som kan delta i eventuelle møter eller undersøkelser i forbindelse med behandlingen av klagen. Klageren kan også velge å la seg representere av en annen person som har sitt arbeid om bord. Prosedyrene skal inneholde Sjøfartsdirektoratets kontaktinformasjon og navn på kontaktpersonen eller kontaktpersonene som er oppnevnt. Den som har sitt arbeid om bord skal gis et eksemplar av prosedyrene som gjelder for skipet.

Vi har følgende revisjonskriterier:

- Det skal være skriftlige rutiner for varsling, som omfatter:
 - En oppfordring til å varsle om kritikkverdige forhold
 - En forsvarlig framgangsmåte for varsling, herunder når det skal varsles,
 - En framgangsmåte for mottak, behandling og oppfølging av varsling, herunder:
 - sikre varsler fortrolighet og tilbakemelding på varselet,
 - hvordan varsleren er beskyttet mot gjengjeldelse,
 - at saken er forsvarlig utredet og krav om kontradiksjon,
 - hvordan virksomheten håndterer feilaktige varsler.
- Det skal være skriftlige rutiner/prosedyrer for å fremsette klager for ansatte på fergene i tråd med krav i forskrift. Vi ser på:
 - klagesaksgang,
 - klagen skal forsøkes løst på lavest mulig nivå, men klageren kan klage direkte til Sjøfartsdirektoratet,
 - klageren har rett til å være ledsaget eller representert i klageprosessen
 - det skal oppnevnes en eller flere kontaktpersoner på det enkelte skip som kan gi råd om klageadgangen,
 - prosedyren skal omfatte sjøfartsdirektoratets kontaktinformasjon og navn på kontaktperson,
 - at klageren er beskyttet mot gjengjeldelse,
- Varslingsrutinene skal være kjent i organisasjonen og følges opp.

Vedlegg 3: Metode og kvalitetssikring

Den praktiske gjennomføringen

Forvaltningsrevisjonsprosjektet startet opp ved oppstartbrev til selskapet 23.03.18, med kopi til deltakerne i selskapet. Det ble avholdt oppstartsmøte 16.04.18 med styreleder og daglig leder.

Datagrunnlaget i denne undersøkelsen er intervjuer, en spørreundersøkelse rettet mot ansatte og gjennomgang av sentrale dokumenter. Vi har intervjuet daglig leder, tillitsvalgt, ansattes representant i styret, hovedverneombudet og tidligere utpekt person²³, samt innhentet informasjon fra de to eierne om tiltak for å følge opp selskapets arbeid med etikk.

Vi har gjennomført en spørreundersøkelse der ansatte og styremedlemmer, både faste og varamedlemmer, har deltatt. Ett av varamedlemmene til styret tok kontakt og opplyste at vedkommende de senere årene kun hadde vært på ett styremøte og det var tilbake i 2016. Vedkommende ble derfor tatt ut av undersøkelsen. De resterende styremedlemmene har svart på undersøkelsen, mens det er 20 av totalt 23 ansatte som har svart på undersøkelsen. Ansattes representanter i styret er bedt om å svare som ansatte. Blant de ansatte er svarprosenten på 87 %, mens den samlet for undersøkelsen er på 90 %. Vi har vi fått svar fra alle i styret som var med i undersøkelsen. Det at undersøkelsen omfatter få personer, gjør at hvert enkelt svar har relativt stor betydning for det samlede svaret. Selv om ikke alle ansatte har svart, mener vi at spørreundersøkelsen gir et tilstrekkelig bilde på hva de ansatte mener.

Vi har innhentet følgende dokumentasjon:

- Dokumentasjon på anskaffelsen av Perlen,
- Ansattes brev vedr. mulig anskaffelse av hurtigbåt
- Selskapets rutiner knyttet til anskaffelser generelt,
- Avtale på kjøp av drivstoff,
- Protokoller, samt annen relevant informasjon fra styremøter og representantskap der tema har vært kjøp av hurtigbåt eller etiske retningslinjer,
- Årsberetninger fra styret for 2015, 2016 og 2017,
- Selskapsavtalen,
- Stillingsinstruks daglig leder,

²³ Utpekt person, er den som skal kunne de de ansatte på fergene råd om klageadgangen, og som kan delta i eventuelle møter eller undersøkelser i forbindelse med behandlingen av klagen.

- Selskapets etiske retningslinjer og rutiner knyttet til varsling og klage,
- Telemark fylkeskommunes eierskapsmelding og fylkeskommunens etiske retningslinjer
- Kragerø kommunes eierstyringsprinsipper og kommunens etiske retningslinjer,
- Dokumentasjon fra de to sist gjennomførte arbeidsmiljøundersøkelsene i selskapet,

Pålitelighet og relevans

Forvaltningsrevisjoner skal gjennomføres på en måte som sikrer at informasjonen i rapporten er relevant og pålitelig. Data som er samlet inn skal være relevante for de forholdene som problemstillingene skal avklare. Innsamlingen av data skal skje så nøyaktig som mulig, slik at en skal kunne få samme resultat dersom undersøkelsen gjøres på nytt (pålitelig).

Vi har gjort flere tiltak for å sikre at datagrunnlaget er relevant og pålitelig. Vi har utarbeida intervjuguider, både for å sikre at vi får spurt om det som er relevant og for å få en fast struktur på intervjuene, slik at vi kan få belyst samme tema av flere av dem vi intervjuer. De som vi har intervjuet er sentrale personer på området. Et annet tiltak for å sikre datagrunnlaget er at referat fra intervju blir verifisert (bekreftet) av dem vi intervjuer.

Vi har brukt datatriangulering, dvs. at data er hentet fra flere kilder. Vi har fått informasjon fra flere ansatte og brukt ulike skriftlige kilder. Når det er samsvar i informasjonen fra flere kilder, er det et tegn på at data gir et riktig bilde av det vi undersøker. Vi har også brukt metodetriangulering, en kombinasjon av ulike metoder, herunder intervju, spørreundersøkelse og dokumentgjennomgang.

God kommunal revisjonsskikk - kvalitetssikring

Forvaltningsrevisjon skal gjennomføres og rapporteres i henhold til god kommunal revisjonsskikk og etablerte og anerkjente standarder på området, jf. forskrift om revisjon § 7. Denne rapporten er utarbeidet med grunnlag i RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon²⁴.

²⁴ Gjeldende RSK 001 er fastsatt av Norges Kommunerevisorforbunds styre med virkning fra 1 februar 2011, og er gjeldende som god kommunal revisjonsskikk. Standarden bygger på norsk regelverk og internasjonale prinsipper og standarder som er fastsatt av International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) og Institute of Internal Auditors (IIA).

RSK 001 krever at forvaltningsrevisjon skal kvalitetssikres. Kvalitetssikring skal sikre at undersøkelsen og rapporten har nødvendig faglig og metodisk kvalitet. Videre skal det sikres at det er konsistens mellom bestilling, problemstillinger, revisjonskriterier, data, vurderinger og konklusjoner.

Telemark kommunerevisjon IKS har utarbeidet et system for kvalitetskontroll som er i samsvar med den internasjonale standarden for kvalitetskontroll – *ISQC 1 Kvalitetskontroll for revisjonsfirmaer som utfører revisjon og begrenset revisjon av regnskaper samt andre attestasjonsoppdrag og beslektede tjenester*. Denne forvaltningsrevisjonen er kvalitetssikret i samsvar med vårt kvalitetskontrollsystem og i samsvar med kravene i RSK 001.